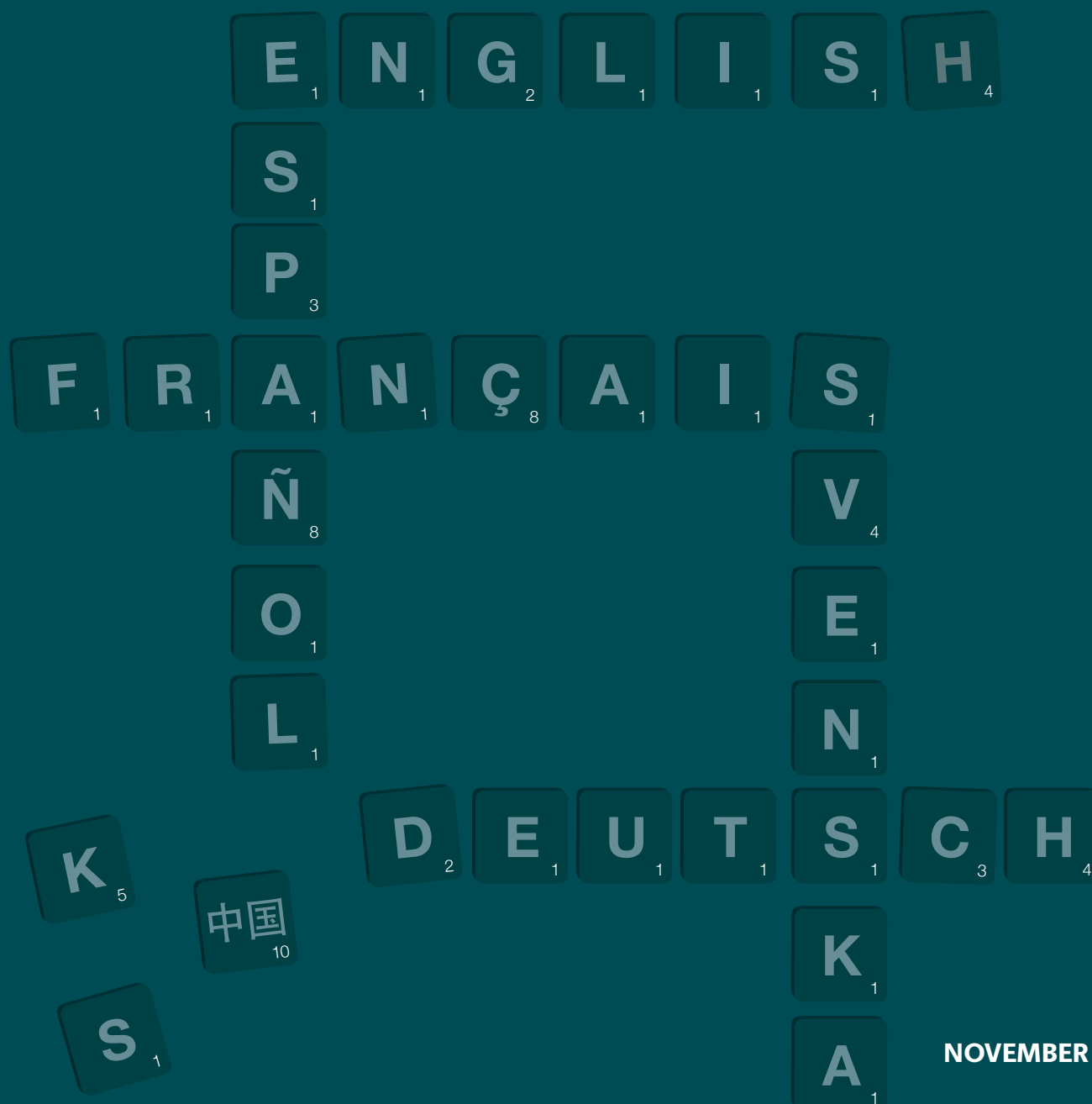

Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet

Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet

REGERINGEN

Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet

Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet

NOVEMBER 2017

Indhold

1. Indledning	2
2. Udfordringer	5
3. Tidligere igangsatte tiltag	7
4. Regeringens nye initiativer	8
5. Flere skal vælge sprog	11
6. Mere viden om god sprogundervisning	15
7. Flere skal kombinere deres kernefaglighed med stærke sprogkompetencer	17
8. Sproguddannelser af høj kvalitet og sprogundervisere til hele Danmark	21
9. Opretholdelse af små sprog- og områdestudier	25
10. Dygtige oversættere til danske virksomheder og tolke til EU-institutionerne	27

1. Indledning

Sprog giver adgang til en mangfoldighed af viden, kultur og historie, der åbner døre til verden omkring os. Selvom teknologien i nogen grad gør det muligt at oversætte fremmedsprogede tekster uden nævneværdige sprogkunderskaber, giver teknologien ikke den sprogforståelse og kulturelle indsigt, der er en forudsætning for at kunne anvende sproget i dets rette form og drage fordel af de mange muligheder, som fremmedsprog bringer med sig.

Fremmedsprog er grundlaget for at få indsigt i andre landes kulturer, og dette giver samtidig indsigt i vores eget historiske ophav og samfund. Vi kan bruge sproget til at forstå sammenhængen mellem et lands kultur og samfundsforhold, og dermed bliver vi i stand til eksempelvis at se politiske bevægelser og samfundsmæssige begivenheder i et større perspektiv og forholde os kritisk til den information, vi modtager. Den brede forståelse og kritiske stillingtagen er vigtig, når vi eksempelvis søger information på internettet eller skal fordybe os i andre landes tekster i en uddannelsessammenhæng. Fremmedsprog giver med andre ord adgang til viden og mulighed for refleksion og dannelse i forhold til såvel vores egne som andres livsbetingelser.

Danmark har også behov for en arbejdsstyrke, som behersker fremmedsprog på højt niveau, da sprog og kulturforståelse er et væsentligt grundlag for dansk indflydelse, vækst og velstand. Sprog har således stor betydning for Danmarks økonomiske og handelsmæssige samarbejder med omverdenen. Det gælder f.eks., når danske virksomheder samarbejder med virksomheder i andre lande, og når udenlandske virksomheder ønsker at slå sig ned i Danmark. I disse tilfælde har virksomhederne brug for medarbejdere, der kan begå sig professionelt både sprogligt og kulturelt i mødet med medarbejdere og samarbejdspartnere fra andre lande.

Sprog er desuden en afgørende forudsætning for samarbejde på tværs af lande om vigtige internationale dagsordener på både nordisk, europæisk og globalt niveau. Når politiske ledere mødes for at indgå eksempelvis økonomiske aftaler eller drøfte humanitære kriser, er fremmedsproglige kompetencer og kulturforståelse en forudsætning for samarbejde og indflydelse.

Som dansker når man langt, hvis man behersker engelsk på højt niveau, men andre store europæiske sprog som tysk og fransk har historisk haft en stor betydning for Danmark, og forandringer i verdens magtstrukturer peger i retning af, at de store europæiske sprog vil få en større betydning for Danmark i de kommende år. De seneste års opbrud og forandringer i verden har forstærket Danmarks behov for en tæt tilknytning til centrale europæiske samarbejdspartnere. For at Danmark kan få mest mulig indflydelse og opnå det fulde potentiale af det europæiske samarbejde, skal flere danskere beherske sprog som tysk og fransk, ligesom flere danskere af

hensyn til det nordiske samarbejde vil have gavn af at kunne forstå og kommunikere på de nordiske sprog.

Også uden for Europas grænser kan der peges på tendenser, der understreger, at danskerne vil få behov for at supplere deres engelskkompetencer med andre sprogkompetencer. FN's demografiske prognose fra 2015 viser, at Kina i 2050 forventes at have den næststørste befolkning i verden kun overgået af Indien. Kinesisk kan dermed i stigende grad forventes at blive et efterspurgt sprog på arbejdsmarkedet, da danske virksomheder ser et stort potentiale i det kinesiske marked. Det samme gør sig gældende for andre sprog, bl.a. fordi den demografiske udvikling peger på, at de fransktalende lande i Afrika samt de arabisktalende lande vil opleve en stor befolkningsstigning. Den globale økonomi vil endvidere vokse, og væksten vil særligt finde sted i de asiatiske lande. Den demografiske udvikling og forventningen til fremtidens vækstmarkeder stiller krav til en dansk arbejdsstyrke, der behersker flere fremmedsprog end engelsk.

I en årrække har der været en bekymring for generelt faldende fremmedsproglige kompetencer, og der har været fokus på at styrke sprog i uddannelsessystemet både fra politisk hold og på uddannelsesinstitutionerne. Desværre er det endnu ikke lykkedes at få flere til at interessere sig for sprog. Tværtimod vælger færre elever sprog i gymnasiet og som undervisningsfag på læreruddannelsen, og søgningen til universiteternes sproguddannelser er faldet. Der er i løbet af de seneste år også lukket en række sproguddannelser på landets universiteter, og det er fortsat en udfordring, at en række kommuner ikke udbyder fransk i folkeskolen, ligesom en række læreruddannelser ikke udbyder fransk som undervisningsfag. Erhvervslivet og EU's tolketjeneste udtrykker endvidere, at de har svært ved at rekruttere tolke og oversættere med tilstrækkelig gode sprogkompetencer. Samtidig har det også vist sig, at der er en række udfordringer på sproguddannelserne med hensyn til kvaliteten, som bl.a. kommer til udtryk ved stort frafald og høje ledighedsprocenter.

Der er således et akut behov for at se samlet på, hvordan der arbejdes med sprog i uddannelsessystemet, herunder om der kan støttes yderligere op om de reformer og tiltag, som allerede er gennemført med henblik på at styrke sprogområdet. Formålet med en national sprogstrategi er at hjælpe de tiltag videre, som allerede er igangsat, ligesom der er behov for at implementere en række nye initiativer, der understøtter sammenhæng mellem uddannelsesudbud og efterspørgsel efter sprogkompetencer i Danmark. Vi skal uddanne studenter, fremmedsproglærere og kandidater med stærke sprogprofiler og mangfoldige sprogkompetencer. Motivationen for at lære sprog skal styrkes og fastholdes gennem hele uddannelsessystemet, og elever og studerende skal udvikle deres sprogkompetencer gennem god sprogundervisning. Hvis Danmark skal være rustet til yderligere globalisering i fremtiden, er der behov for en national sprogstrategi, der skaber sammenhæng mellem alle led i uddannelsessystemet og understøtter, at stærke kundskaber i forskellige fag følges af stærke sprogkompetencer.

Regeringen har følgende målsætninger:

Målsætning 1: Flere elever og studerende skal vælge fremmedsprog og opnå solide sprogkompetencer udover engelsk.

Målsætning 2: Sproguddannelserne skal være fagligt stærke og relevante uddannelser, der tiltrækker og fastholder de dygtigste studerende. Det gælder også sprogundervisningen på læreruddannelserne.

Denne strategi og initiativerne heri vil ikke alene løse de udfordringer, som vi står overfor på sprogområdet. Det er et langt sejt træk, der skal forankres i kommunerne og på uddannelsesinstitutionerne, men det er håbet, at vi nu i samarbejde kan få vendt den negative udvikling.

REGERINGEN IGANGSÆTTER FØLGENDE INITIATIVER:

- Der afsættes 99 mio. kr. til etablering og drift af et nationalt center for fremmedsprog, der får som vigtigste opgave at løfte sprogområdet på tværs af hele uddannelsessystemet. Centret forankres på begge sider af Storebælt.
 - Kommunerne og uddannelsesinstitutionerne opfordres til at udarbejde lokale sprogstrategier, der angiver, hvordan der arbejdes med at styrke fremmedsprogene på de enkelte skoler og institutioner.
 - Der etableres et femårigt friuddannelsesforsøg for læreruddannelsernes fremmedsprogsfag og universiteternes sproguddannelser med henblik på at styrke kvaliteten og tiltrække flere dygtige studerende.
 - Der afsættes 1 mio. kr. til en overbygningsuddannelse i konferencetolkning med henblik på at understøtte et fremtidigt udbud af tolke til danske virksomheder og EU-institutionerne.
 - Der etableres en følgegruppe, der årligt skal gøre status over udviklingen inden for sprogområdet, herunder den sprogindsats som indgår i de seneste års reformer samt monitorere initiativerne i sprogstrategien.
 - Uddannelses- og Forskningsministeriet igangsætter en kortlægning af eksisterende voksen- og efteruddannelsesmuligheder inden for fremmedsprog. Kortlægningen skal skabe overblik over, om de eksisterende tilbud matcher arbejdsmarkedets behov for fremmedsprogskompetencer.
 - Der etableres et småfagsråd, der skal nytænke den eksisterende småfagsordning, som giver økonomisk tilskud til små, humanistiske fag, der varetager en national interesse.
-

2. Udfordringer

Der findes en række udfordringer på sprogområdet, hvoraf nogle knytter sig til ét bestemt uddannelsesniveau, mens andre går på tværs af hele uddannelsessystemet. Nedenfor er opridset de væsentligste problematikker, som denne sprogstrategi forsøger at imødekomme.

De unge fravælger sprogfagene

I grundskolen oplever eleverne ikke sprogfagene som vigtige, og i gymnasiet har der været et stort fald i antallet af elever, som vælger tre eller flere sprogfag. Samtidig fravælger mange elever i gymnasiet fortsættersprogene, og konsekvensen er, at eleverne ikke opnår et højt fagligt niveau i det valgte begynderprog. Den manglende interesse for at dygtiggøre sig inden for sprog kan få betydning for de unges karriereveje, og i sidste ende kan vi komme til at mangle fremmedsprogslærere samt sprog- og kulturkendskab på det øvrige arbejdsmarked.

Der mangler sammenhæng i sprogundervisningen

Der mangler kendskab til sprogundervisning på tværs af uddannelsessystemets niveauer, hvilket bl.a. betyder, at sprogundervisningen ikke bygger videre på de unges opnåede sprogkompetencer, og at de unge oplever store forskelle i undervisningen i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse og til de videregående uddannelser. Der er samtidig en stor faglig spredning mellem eleverne i fremmedsprogene i grundskolen og på ungdomsuddannelserne, hvilket kræver særlig opmærksomhed på lærerkompetencer og udvikling af didaktisk viden, hvis vi skal motivere og udfordre alle elever fagligt.

For få dimittender mestrer sprog i samspil med andre kernekompetencer

Erhvervslivet efterspørger en arbejdsstyrke, der mestrer fremmedsprog i samspil med andre kernefagligheder, men alt for få studerende på de videregående uddannelser har mulighed for at vedligeholde og udvikle de sprogkundskaber, som de har opbygget gennem grundskole og ungdomsuddannelse. Dermed går en sproglig ressource tabt, som kunne være udnyttet bedre til gavn for både den enkelte, arbejdsmarkedet og samfundet generelt.

Kvaliteten i sproguddannelserne kan forbedres, og forsyningen af dygtige sprogundervisere kan blive en fremtidig udfordring

Der er for få dygtige ansøgere til universiteternes sproguddannelser, og for mange studerende falder fra undervejs i uddannelsen. Efter studierne har de nyuddannede sprogkandidater systematisk haft en høj ledighed sammenholdt med øvrige nyuddannede kandidater. På læreruddannelsen er der kun få studerende, som vælger tysk og fransk som undervisningsfag, og flere professionshøjskoler udbyder ikke fransk. Der er desuden brug for fokus på de faglige sprogmiljøer på læreruddannelserne, da miljøerne ofte er små.

Små sprog- og områdestudier nedlægges

I de senere år har universiteterne nedlagt en række små sprogfag, hvilket betyder, at der i dag er en mindre mangfoldighed blandt de uddannelser, som beskæftiger sig med fremmedsprog og kulturstudier, end det tidligere var tilfældet. På den ene side er det naturligt, at uddannelsesudbuddet ændrer sig over tid i takt med, at det omgivende samfund ændrer sig. På den anden side er det afgørende, at beslutninger om at bevare eller nedlægge små fag sker på det bedst mulige faglige grundlag. Når et fag først er nedlagt, kræver det mange ressourcer at bygge både uddannelsen og forskningsmiljøet op igen.

Der mangler oversættere til danske virksomheder og danske tolke til EU

Erhvervslivet oplever udfordringer med at rekruttere oversættere, og EU's tolketjeneste oplever stadig større problemer med at levere dansk tolkning til EU-institutionerne. Der blev sidst uddannet konferencetolke i Danmark i 2010, men siden har Copenhagen Business School nedlagt deres tolkemiljø, og det sidste mindre tolkemiljø findes på Aarhus Universitet. EU's tolketjeneste efterspørger et nyt uddannelsesudbud i konferencetolkning, som bl.a. skal understøtte, at EU-institutionerne også i fremtiden kan levere dansk tolkning.

3. Tidligere igangsatte tiltag

Der er allerede taget initiativ til at imødekomme flere af de udfordringer, der eksisterer på sprogområdet. Fra politisk hold kan bl.a. nævnes, at den daværende VK-regering i 2011 nedsatte en arbejdsgruppe, som samme år afleverede rapporten ”Sprog er nøglen til verden” med en række anbefalinger til indsatser, der skulle løfte sprogene i uddannelsessystemet. Den tidligere regerings ”Strategi for Tyskland” fra 2016 rummer ligeledes en række anbefalinger til et løft af de unges tyskkompetencer. Mange af anbefalingerne er i dag realiseret som led i nye reformer.

Med reformen af læreruddannelsen fra 2012 blev der indført mulighed for at lave specialistprofiler inden for fremmedsprog, ligesom reformen lagde op til, at lærerstuderende i større omfang skulle tage et udlandsophold som del af deres uddannelse bl.a. med henblik på at styrke de studerendes fremmedsprogskompetencer. Med folkeskolereformen fra 2014 blev fremmedsprogundervisningen styrket ved at fremrykke sprogstarten. Engelsk blev obligatorisk allerede fra 1. klasse, og tysk eller fransk blev obligatorisk fra 5. klasse. Med erhvervsuddannelsesreformen fra samme år fik flere erhvervsuddannelser engelsk som krav for at kunne begynde på hovedforløbet, og muligheden for at tage fremmedsprog på erhvervsuddannelserne blev styrket. Gymnasieaftalen fra 2016 har styrket fortsættersprogene, og kinesisk er blevet gjort til andet fremmedsprog. På de videregående uddannelser har regeringen videreført det løft, som i 2014 blev indført over optag på uddannelser med systematisk høj ledighed. Dimensioneringen har bl.a. til formål at nedbringe den høje ledighed blandt sprogkandidaterne. Derudover giver regeringen økonomisk tilskud til universiteternes små sprog- og områdestudier, der er særlig udfordret på grund af de små fagmiljøer. Danmark er endvidere blevet medlem af Det Europæiske Center for Moderne Sprog (ECML) under Europarådet, og der er etableret et dansk kontaktpunkt, der formidler viden om god sprogundervisning fra ECML til hele uddannelsessystemet.

De videregående uddannelsesinstitutioner har også selv igangsat en række tiltag, der skal styrke sprogområdet ved bl.a. at gøre de faglige profiler på sproguddannelserne skarpere, samarbejde på tværs af uddannelser og institutioner og give flere tilbud om sprogundervisning til studerende uden for sprogfagene. Eksempelvis har Københavns Universitet med deres ”Sprogstrategiske Satsning” fokus på at styrke sprogkompetencer hos studerende på tværs af fagområder gennem en bred vifte af initiativer, der skal ruste de studerende til ophold i udlandet og til den stigende internationalisering i uddannelsesmiljøerne og på arbejdsmarkedet. Professionshøjskolen Metropol, Professionshøjskolen UCC og Københavns Universitet har i samarbejde igangsat forskningsprojektet ”Tidligere Sprogstart - ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed”. Projektet skal styrke didaktikken i små børns sproglæring for at få det fulde udbytte af den tidlige sprogstart i folkeskolen.

4. Regeringens nye initiativer

Regeringen vil afsætte i alt 100 mio. kr. i perioden 2018 – 2022 til igangsættelse af en række nye initiativer, der skal understøtte regeringens ambition om at løfte sprogområdet på tværs af hele uddannelsessystemet. Initiativerne skal samlet set bidrage til, at flere elever og studerende opnår solide sprogkompetencer til gavn for både den enkelte, arbejdsmarkedet og samfundet generelt.

Etablering af et nationalt center for fremmedsprog

Der afsættes 99 mio. kr. til etablering og drift af et nationalt center for fremmedsprog, der får som vigtigste opgave at løfte sprogområdet i uddannelsessystemet. Centret skal bl.a. formidle resultater fra forsknings-, forsøgs- og udviklingsarbejde, udvikle og udbyde efteruddannelsesforløb for sproglærere, gennemføre kvalitetsudviklingstiltag inden for fagdidaktik og understøtte initiativer og samarbejder, der fremmer elever og studerendes sprogkundskaber og lyst til at lære sprog. Centret skal ligeledes, i samarbejde med uddannelsesinstitutionerne, udvikle modeller for, hvordan studerende kan udvikle sprog som tillægskompetence på de videregående uddannelser, især inden for engelsk, tysk og fransk.

Det nationale center for fremmedsprog forankres på to universiteter med stærke sprogfaglige miljøer, og centret skal have base både øst og vest for Storebælt. Centret skal fungere uafhængigt af værtsinstitutionerne, men med tæt tilknytning til institutionernes uddannelses- og forskningsmiljøer. Dette skal bidrage til, at centret får en central rolle i forhold til at understøtte videndeling samt fremme kendskabet til relevante tiltag, der skal styrke elever og studerendes sprogkundskaber på tværs af uddannelsessystemet.

Det nationale center for fremmedsprog skal opbygge stærke samarbejder mellem relevante institutioner kommunalt og regionalt. Centret skal i samarbejde med professionshøjskolerne og den øvrige sektor understøtte professionsudvikling blandt sprogundervisere via netværksdannelse, faglige arrangementer mv. Det kommunale og regionale samarbejde spiller en vigtig rolle i at skabe en sammenhængende sprogindsats på tværs af uddannelsesområdet.

Lokale sprogstrategier i kommunerne og på uddannelsesinstitutionerne

Kommuner og ungdomsuddannelsesinstitutioner opfordres til at udarbejde lokale sprogstrategier, der angiver, hvordan de prioriterer og arbejder med sprog i skolerne og på ungdomsuddannelsesinstitutionerne, herunder hvordan der tilvejebringes et bredt udbud af sprog. De lokale sprogstrategier kan også beskrive, hvordan kommunen eller uddannelsesinstitutionen gennem lokalt og regionalt samarbejde med eksterne aktører, eller gennem særlige sprogsatsninger,

understøtter, at eleverne får lyst til at vælge sprog og bliver dygtigere til det. De lokale sprogstrategier kan endvidere understøtte en samlet lokal eller regional indsats for sprogfagene på tværs af skoler og institutioner og indeholde langsigtede mål for, hvordan samarbejde, udvikling og vedligeholdelse af sprogunderviserkompetencer understøttes. Det nationale center for fremmedsprog skal understøtte udviklingen af de lokale sprogstrategier og indsatser heri. På de videregående uddannelser opfordres uddannelsesinstitutionerne til at udarbejde sprogstrategier, som bl.a. fokuserer på, hvordan sprog integreres i de studerendes kernefagligheder, så studerende har mulighed for at vedligeholde og udvikle de sprogkompetencer, de har opbygget i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne.

Kortlægning af eksisterende efteruddannelsesmuligheder inden for fremmedsprog

Der mangler kendskab til voksen- og efteruddannelsesmuligheder inden for fremmedsprog.

Erhvervslivet efterspørger medarbejdere med fremmedsprog som tillægskompetence til andre kernefagligheder. Det er derfor vigtigt, at der eksisterer et tidssvarende udbud af voksen- og efteruddannelsesmuligheder inden for fremmedsprog, så den danske arbejdsstyrke løbende kan supplere en given faglighed med relevante fremmedsprogskundskaber. Uddannelses- og Forskningsministeriet vil igangsætte en kortlægning, der skal skabe overblik over eksisterende efteruddannelsesmuligheder med henblik på at vurdere, om tilbuddene matcher arbejdsmarkedets behov for fremmedsprogskompetencer.

Friuddannelsesforsøg for sproguddannelserne

Universiteternes og professionshøjskolernes sprogmiljøer har efterspurgt videre rammer til at udfolde nye tiltag, der understøtter højere kvalitet på og bedre samarbejde mellem sproguddannelserne. Regeringen vil gerne styrke muligheden for at udvikle og afprøve nye tiltag ved at udvide rammerne for læreruddannelsernes fremmedsprogsfag og universiteternes sproguddannelser med henblik på at styrke kvaliteten. Det kan f.eks. være tilpasninger i retskravet, hvor det af faglige hensyn vurderes, at det kan styrke kvaliteten af den studerendes faglige udbytte eller særlige fagkombinationer, samarbejder og forløb uden forudgående akkreditering. Der etableres derfor et friuddannelsesforsøg, som gennemføres i perioden 2018-2022, hvorefter der vil blive samlet op på erfaringer og resultater. Målet er at understøtte den fremtidige forsyning af sproglærere og øge kvaliteten på sproguddannelserne.

Småfagsråd skal nytænke småfagsordningen

Regeringen vil i foråret 2018 nedsætte et småfagsråd, der skal nytænke den eksisterende småfagsordning. Småfagsordningen yder i dag økonomisk tilskud til små, humanistiske fag, der har en særlig national betydning, men den seneste evaluering af ordningen peger på, at der er behov for at nytænke den samlede konstruktion, herunder indstillingen af fag til småfagsordningen. Småfagsrådet skal bestå af repræsentanter fra universiteter, kulturinstitutioner, erhvervslivet og Uddannelses- og Forskningsministeriet. Rådet skal anlægge et fagligt velfunderet helhedssyn på, hvilke små, humanistiske fag, der på baggrund af fagets kulturelle, økonomiske eller videnskabe-

lige karakter, kan siges at varetage en særlig national interesse. Småfagsrådet skal på den baggrund rådgive uddannelses- og forskningsministeren om hvilke fag, der skal indstilles til småfagsordningen.

Bevilling til overbygningsuddannelse i konferencetolkning

Der bevilges 1 mio. kr. til en overbygningsuddannelse i konferencetolkning på Aarhus Universitet. Formålet med uddannelsen er at uddanne konferencetolke, der er kvalificerede til at varetage specialiserede tolkeopgaver på højeste niveau i især EU's institutioner, men også i forbindelse med den danske stats og dansk erhvervslivs øvrige internationale aktiviteter. Uddannelses- og Forskningsministeriet vil invitere EU's tolketjeneste til et årligt dialogmøde med henblik på at følge udviklingen i forhold til rekruttering og levering af dansk tolkning i EU-institutionerne.

Følgegruppe og årlig status på sprogområdet

Det nationale center for fremmedsprog skal i samarbejde med Undervisningsministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet, afgangere i erhvervslivet, uddannelsesinstitutionerne samt interessenter fra det kommunale og regionale område indgå i en følgegruppe, der årligt skal gøre status over udviklingen inden for fremmedsprog, herunder den sprogindeks, som indgår i de seneste års reformer samt monitorere initiativerne i sprogstrategien. Der skal fastlægges centrale indikatorer, som kan understøtte følgegruppens arbejde. Det nationale center for fremmedsprog skal, på baggrund af den årlige status, udarbejde anbefalinger til den videre udvikling af sprogområdet i uddannelsessystemet.

5. Flere skal vælge sprog

Uanset hvilken vej man vælger i uddannelsessystemet og i livet, er sprogkundskaber afgørende for at opnå det fulde udbytte af sin viden. Det handler både om at have sproglige ressourcer til at udnytte mulighederne undervejs i uddannelsesforløbet og på jobmarkedet, og om at føle sig klædt på som borger i et internationalt orienteret samfund, hvor man skal kunne forstå og se sig selv i en særlig historisk, kulturel og national sammenhæng. Verden i dag giver mange muligheder for, at børn og unge kan orientere sig mod globale fællesskaber, hvor ens modersmål i kombination med stærke fremmedsprogskompetencer kan skabe en platform for et nuanceret, respektfuldt og udbytterigt møde med andre kulturer.

Den nuværende situation er desværre, at mange elever i grundskolen ikke kan se nytten af at prioritere andre fremmedsprog end engelsk. Eleverne bliver ikke fortrolige med de nordiske sprog svensk og norsk, og mange fravælger deres fortsættersprog, det vil sige tysk eller fransk, til fordel for et begynderprog, når de starter på en ungdomsuddannelse. En manglende interesse for og prioritering af sprog kan få negative konsekvenser for sprogenes fødekæde. Manglende motivation for sprog kan påvirke søgningen til sprogfagene på læreruddannelsen og sproguddannelserne på universiteterne, og i sidste ende kan konsekvensen blive mangel på sprogundervisere i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Beregninger foretaget af Undervisningsministeriet viser også, at en stor andel af de nuværende sproglærere forventes at gå på pension i de kommende år. Det er derfor vigtigt, at flere unge vælger sprogfagene til gennem hele uddannelsessystemet, så vi kan understøtte sprogenes fødekæde.

Motivationen for sprog skal styrkes tidligt i uddannelsessystemet

Der er behov for at vække elevernes interesse for fremmedsprog, så flere aktivt vælger sprogfagene til. Hvis flere elever får øjnene op for de muligheder, der ligger i sprogene, er der større sandsynlighed for, at flere dygtige elever vil have lyst til at anvende deres sprog- og kulturkundskaber i deres videre studie- og arbejdsliv. Grundlaget for stærke og mangfoldige sprogkompetencer skal skabes tidligt, og interessen og sprogkundskaberne skal udvikles gennem hele uddannelsessystemet. En række tiltag i de seneste års reformer på folkeskoleområdet og ungdomsuddannelserne skal bidrage til at bryde en negativ udvikling for sprogfagene.

Folkeskolereformen indførte en tidligere sprogstart i engelsk og tysk eller fransk, som skal bidrage til, at eleverne opnår bedre sprogkompetencer. Dette tiltag kan imidlertid ikke stå alene, men kræver, at lærerne bliver klædt på til at undervise eleverne i sprog i indskoling og på mellemtrinnet. Der skal også ske en målrettet indsats i undervisningen i udskoling for at styrke elevernes interesse for at blive dygtige til sprog og for at fortsætte med at vedligeholde og

udvikle deres sprogkunderskaber, når de vælger deres videre uddannelse. Det gælder særligt for tysk og fransk, men også for de øvrige sprog, eleverne kan vælge i grundskolen. Selvom der endnu ikke kan konkluderes på resultaterne af den tidligere sprogstart indført med folkeskolereformen, indikerer elevernes nuværende resultater ved 9. klasses afgangsprøven, at der er en udfordring i sprogfagene i forhold til elevernes præstationer med undtagelse af engelsk. Som det fremgår af nedenstående tabel 5.1, har karaktererne, trods en svag positiv udvikling, gennem en årrække været relativt lave i tysk og fransk sammenlignet med engelsk. Der findes ikke særskilte tal for svensk og norsk, som ikke er selvstændige fag, men undersøgelser indikerer, at disse sprog prioriteres meget lavt i undervisningen.

Tabel 5.1

Karaktergennemsnit i engelsk, tysk og fransk ved afgangsprøven i 9. klasse, 2013 -2016

Fremmedsprog	2013/14	2014/2015	2015/16
Engelsk			
Mundtlig	7,6	7,7	7,9
Skriftlig	7,1	7,3	7,3
Tysk			
Mundtlig	5,8	5,8	5,8
Skriftlig	6,6	7,1	7,7
Fransk			
Mundtlig	6,7	6,2	6,6
Skriftlig	6,6	5,7	6,5

Anm.: Karaktergennemsnit for elever, der afsluttede engelsk, tysk og fransk i 9. klasse i skoleåret 2013/14-2015/16. Eleverne er ikke omfattet af reformtiltag med tidligere sprogstart.

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af Undervisningsministeriets databank.

Der er behov for en opfølgning på folkeskolereformen og for en styrket indsats for sprogene i folkeskolen. Opfølgningen skal bidrage til relevant undervisning med fortsat fokus på et styrket kommunikativt sprogsyn og fagligt kompetente lærere, der kan trække på resourcepersoner eller vejledere for at indhente ny viden, og som har adgang til fagligt opdateret undervisningsmateriale. Der er mange muligheder for at styrke fremmedsprogene i reformens nuværende elementer, f.eks. i de vide rammer for valgfag og udskolingslinjer samt i reformens tiltag om den åbne skole, som skal åbne skolen over for omgivelserne. Fremmedsprogene kan eksempelvis styrkes gennem åben-skole-tiltag ved at indgå samarbejder med virksomheder og ungdomsuddannelser om fælles valgfag eller lærersamarbejder, der kan være med til at styrke elevernes sprogfærdigheder og lyst til at lære sprog. I den sammenhæng er der behov for, at skolerne sætter elevernes sprogkunderskaber på dagsordenen. Det kan f.eks. understøttes ved, at der udarbejdes kommunale strategier for fremmedsprogene. Strategien kan bl.a. omfatte, at fremmedsprogene prioriteres i kompetenceudviklingen ved at lærerne har mulighed for at opdatere deres faglige og didaktiske kompetencer eller gennem udvekslingssamarbejder. Ifølge tal fra Undervisningsministeriet udbød 59 kommuner fransk i folkeskolen i skoleåret 2013/2014. Efter reformen i 2014/15 udbød 70 kommuner fransk. Trods en stigning er der stadig mange skoler, der

ikke udbyder fransk, hvorfor en del af den kommunale indsats kan være at samarbejde med andre kommuner om at udbyde fransk eller andre sprog, så eleverne får flere valgmuligheder.

Tabel 5.2

Elever med engelsk, tysk og fransk ved afgangsprøven i 9. klasse i procent, fordelt på regioner, 2016

	Nordjylland	Midtjylland	Syddanmark	Hovedstaden	Sjælland	Hele landet
Engelsk	98%	98%	98%	99%	98%	98%
Tysk	89%	89%	92%	65%	83%	82%
Fransk	1%	3%	1%	28%	6%	10%

Anm.: Eleverne er ikke omfattet af reformtiltag med tidligere sprogstart.

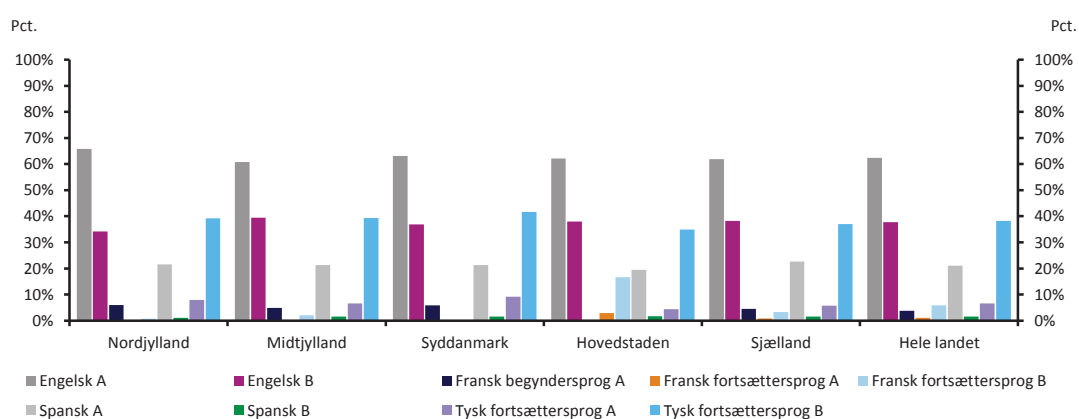
Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af Undervisningsministeriets databank.

Eleverne fravælger sprogfagene i gymnasiet

Over en årrække har tendensen været, at der i gymnasiet er for få elever, der vælger tilstrækkelig mange sprogfag og for mange elever, der vælger begyndersprog. Antallet af studenter med tre eller flere sprog er faldet fra 28 pct. i 2007 til 2 pct. i 2016. 30 pct. af eleverne vælger at begynde forfra med et begyndersprog frem for at bygge videre på det fremmedsprog, de har med fra grundskolen. Aftalepartierne bag gymnasireformen fra 2016 ønsker at styrke sprogfagene, så flere elever opnår stærke sprogprofiler i de gymnasiale uddannelser. Eleverne skal i højere grad vælge fortsættersprog, så valg af sprogfag i gymnasiet i højere grad bygger ovenpå de sprogkunderskaber, eleverne opnår i grundskolen. Ønsket om, at flere skal vælge fortsættersprog, skal ikke ske på bekostning af begyndersprog. Det undgås bl.a. ved at fritage elever, som vælger tre eller flere sprog, fra reformens nye krav om matematik og et naturvidenskabeligt fag på B-niveau.

Figur 5.1

Studenter med engelsk, tysk, spansk og fransk i procent, fordelt på niveauer og regioner, 2016

Anm.: Diagrammet viser studenternes eksamensbeviser (htx, htx, stx, hf). Hvis eleverne undervejs ændrer niveau fra f.eks. B til A, vil de tælle med i opgørelsen flere gange. Niveauer med under 1 pct. studenter, er ikke medtaget i diagrammet.

Kilde: Undervisningsministeriets beregninger på baggrund af Undervisningsministeriets databank.

Internationale erfaringer fra bl.a. Norge viser, at et nationalt sprogcenter kan ændre en negativ udvikling for sprogfagene. I 2005 oprettede det norske uddannelsesministerium det norske sprogcenter *Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen* for bl.a. at bryde en udvikling, hvor færre elever valgte fremmedsprog i de gymnasiale uddannelser. Det nationale sprogcenter i Norge har formået at skabe fornyet interesse for at lære sprog og vende en negativ udvikling, der minder om den nuværende situation i Danmark.

Initiativer:

- Etablering af et nationalt center for fremmedsprog, der skal sætte sprog på dagsordenen og synliggøre anvendeligheden af fremmedsprogskompetencer. Centret skal samle, udvikle og formidle viden til praksis om sprogundervisning samt drive udviklingen i sprogundervisningen nationalt og lokalt for dermed at understøtte, at sprogundervisningen i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne resulterer i bedre faglige resultater. Centret får derudover til opgave at understøtte de sprogindsatser, som indgår i de seneste års reformer i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne, afholde en årlig konference om sprog samt understøtte lokale og regionale initiativer og samarbejder, der fremmer elevers og studerendes sprogkunderskab og lyst til at lære sprog. Endelig skal centret se på, hvordan den europæiske referenceramme kan understøtte styrket fremmedsprogsundervisning. I den forbindelse kan der især drages nytte af, at det danske kontaktpunkt for Det Europæiske Center for Moderne Sprog (ECML) forventes integreret i centret.
- Der etableres en følgegruppe, der udover det nationale center for fremmedsprog omfatter repræsentanter fra Undervisningsministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet, aftagere i erhvervslivet, uddannelsesinstitutionerne samt interessenter fra det kommunale og regionale område. Følgegruppen skal årligt gøre status på udviklingen inden for sprog, herunder de indsatser, som indgår i de seneste års tiltag og reformer samt initiativerne i denne sprogstrategi. Der fastlægges centrale indikatorer, der kan støtte følgegruppens arbejde. Centret skal årligt udarbejde anbefalinger til den videre indsats på sprogområdet, som skal indgå i følgegruppens arbejde.
- Endvidere opfordrer regeringen kommunerne og ungdomsuddannelsesinstitutionerne til at udarbejde lokale sprogstrategier for, hvordan der prioriteres og arbejdes med sprog i skolerne, herunder hvordan der kan tilvejebringes et bredt udbud af sprog. De lokale sprogstrategier kan også beskrive, hvordan kommunen eller institutionen gennem samarbejde med eksterne, eller gennem særlige sprogsatser, understøtter, at eleverne får lyst til at vælge sprog. Den lokale sprogstrategi kan endvidere indeholde langsigtede mål for, hvordan samarbejde, udvikling og vedligeholdelse af sprog lærerkompetencer understøttes. Det nationale center for fremmedsprog skal understøtte udviklingen af de lokale sprogstrategier.

6. Mere viden om god sprogundervisning

De seneste års reformer af folkeskolen og ungdomsuddannelserne har skabt et behov for et systematisk samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne om sprogfagene, som kan øge kendskabet til, hvordan der undervises i sprog på forskellige uddannelsesstrin, og hvordan overgangene mellem de forskellige uddannelsesstrin målrettes bedst. Hvis flere skal motiveres til at lære sprog, skal sprogundervisningen på tværs af uddannelsesniveauerne hænge bedre sammen, og elever med forskellige forudsætninger skal støttes bedre i deres sprogtilegnelse. Der skal gennem uddannelsessystemet bygges videre på de kundskaber, eleverne tidligere har erhvervet, og de sproglige ressourcer som tosprogede har med sig skal sættes i spil. Det kræver, at underviserne ved, hvad der er i fokus for sprogundervisningen på andre uddannelsesstrin og kan differentiere sprogundervisningen, så alle udfordres og støttes.

Alle elever skal støttes og udfordres i at lære sprog

Der er generelt store forskelle på elevernes forudsætninger i sprogundervisningen, hvilket gør det vanskeligt at udfordre og støtte alle elever tilstrækkeligt i at lære sprog. Tosprogede elever oplever særlige udfordringer med at finde anvendelse for deres førstesprog som ressource i undervisningen, og der er ingen systematisk kortlægning og anerkendelse af den sproglige ressource, som tosprogede elever udgør i en undervisningssammenhæng.

Der mangler konkrete afprøvninger af metoder, som kan give øget viden om, hvordan den flersprogede kompetence kan inddrages i undervisningen, og hvordan tosprogedes særlige ressourcer vedligeholdes i uddannelsesforløbet. Der er brug for i højere grad at inddrage og formidle eksisterende viden om tosprogede. Det kan bl.a. ske ved at anvende viden og erfaringer fra Sverige og Norge, hvor en række indsatser har givet bedre muligheder for, at tosprogede kan anvende deres særlige ressourcer i undervisningen.

Uddannelsesinstitutionerne skal samarbejde mere om sprogundervisningen

Der samarbejdes i dag ikke i tilstrækkelig grad mellem undervisere og ledere på de forskellige uddannelsesniveauer om sprogundervisningen. Konsekvensen er et tab af viden om elevernes sproglige færdigheder i overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelserne og videre i uddannelsessystemet, hvilket svækker mulighederne for at bygge videre på det, eleverne allerede kan. Sprogundervisningen i grundskolen har stor vægt på elevernes anvendelse af fremmedsprog, og for nogen bliver særligt andet fremmedsprog i gymnasiet en svær overgang, hvor en større vægt på grammatik og sprogrigtighed er en vanskelig omstilling. Sprogundervisningen skal på

alle uddannelsesstrin kunne kombinere flere elementer i sprogundervisningen samtidigt, så eleverne både udvikler kulturviden, sproglig og grammatisk viden og kommunikative kompetencer.

Behov for efteruddannelse til sproglærerne

Der er i dag en veludviklet viden om, hvad der er god sprogundervisning, men der er behov for i større omfang at få omsat den didaktiske viden i sprogundervisningen på alle uddannelsesområder. Samtidig er der behov for løbende at udbygge viden om, hvad der skaber motivation i sprogundervisningen, og hvordan sprog kan indgå i undervisningen i andre fag. Den teknologiske udvikling ændrer betingelserne for undervisning i fremmedsprog. Nye muligheder for at oversætte mellem sprog og kanaler for kommunikationen mellem mennesker på tværs af tid og sted vil udfordre, hvad der ses som væsentlige sprogkundskaber. Det stiller krav til fortsat didaktisk udvikling, der inddrager teknologiens udfordringer og muligheder. Lærere og undervisere kan med fordel udvikle deres viden om, hvad der virker i undervisningen. Desuden kan progressionen i sprogtilegnelsen hos eleverne og de studerende styrkes i overgangen fra et uddannelsesniveau til det næste. Udfordringerne for sprogundervisningen kalder på en løbende faglig opdatering af sproglærere. Professionshøjskoler og den øvrige sektor skal derfor samarbejde om at udvikle forskellige undervisningsmetoder og tilgange, så sproglærere i grundskolen får bedre muligheder for at udvikle deres sprogkundskaber.

Initiativer:

- Det nye nationale center for fremmedsprog skal samle, udvikle og omsætte viden til praksis om god sprogundervisning, herunder om teknologiens inddragelse i og betydning for sprogundervisningen. Centret skal i tæt samarbejde med de respektive ministerier drive udviklingen i sprogundervisningen nationalt og lokalt og dermed understøtte bedre faglige resultater. Viden fra Det Europæiske Center for Moderne Sprog (ECML) skal indgå i centrets videnformidling.
- I samarbejde med professionshøjskolerne og den øvrige sektor, skal centret understøtte professionsudvikling blandt sprogundervisere via netværksdannelse, faglige arrangementer mv., der kan understøtte den lokale kapacitetsopbygning i sprogfagene på de enkelte skoler og institutioner. Centret skal i samarbejde med sektoren udvikle og evt. udbyde efteruddannelseskurser for lærere med undervisningsfag i fremmedsprog for at klæde sproglærerne bedre på til at understøtte elevernes progression i sprogfagene. Endvidere skal centret i samarbejde med sektoren gennemføre kvalitetsudviklingstiltag inden for fagdidaktik samt arbejde systematisk med at indsamle erfaring og viden om anvendelsen af tosprogedes sproglige ressourcer i uddannelsessystemet.

7. Flere skal kombinere deres kernefaglighed med stærke sprogkompetencer

Fremtidens arbejdsmarked er globalt, og i Danmark får erhvervslivet i stadig højere grad brug for medarbejdere, der kan tale og interagere med kollegaer og samarbejdspartnere i andre lande. En række undersøgelser peger i retning af, at erhvervslivet særligt efterspørger medarbejdere med sprog som såkaldt tillægskompetence, det vil sige medarbejdere, der mestrer fremmedsprog i samspil med andre kernefagligheder. Det kan f.eks. være en økonom, der kan tale fransk, og som dermed har bedre forudsætninger for at indgå i internationale projekter med fransktalende samarbejdspartnere. De seneste års reformer i folkeskolen og på de gymnasiale uddannelser har skabt et stort potentiale for, at eleverne kan udvikle stærke sprogkompetencer til gavn for den enkelte og arbejdsmarkedet. På de videregående uddannelser er der ikke i tilstrækkelig omfang mulighed for eller incitament til at vedligeholde de sproglige kompetencer, som de studerende har tilegnet sig tidligere i uddannelsessystemet. Dermed risikerer de unges sproglige ressourcer at gå tabt.

Efterspørgsel efter en arbejdsstyrke med sprogkompetencer

Dansk Industri har i 2016 foretaget en rundspørge blandt 376 internationalt orienterede virksomheder i Danmark for at afdække små og store virksomheders behov for medarbejdere med fremmedsprogskompetencer. 71 pct. af virksomhederne tilkendegav et stort behov for medarbejdere med sprog som tillægskompetence, mens 13 pct. angav, at de har et stort behov for medarbejdere, der har en sproguddannelse. Flere virksomheder tilkendegav, at sproglige barrierer i f.eks. forhandlingssituationer i sidste ende kan betyde dårligere samarbejder og tab af ordrer.

At fremmedsprogskompetencer i særdeleshed efterspørges som en kompetence, der supplerer en anden kernekompetence, underbygges af en analyse af efterspørgslen på fremmedsprogskompetencer i jobopslag i Danmark foretaget for Uddannelses- og Forskningsministeriet i 2016. Analysen giver en indikation af, hvordan efterspørgslen efter fremmedsprogskompetencer er på det danske arbejdsmarked. Jobopslagsanalysen viser, at der i 2015 eksplicit blev efterspurgt fremmedsprogskompetencer i samspil med andre kernekompetencer i ca. 25.000 danske jobopslag, hvilket svarer til godt hvert tiende jobopslag. Desuden var ca. 38.000 jobopslag formuleret på et andet sprog end dansk, hvilket svarer til, at 16 pct. af alle jobopslag implicit stiller krav til fremmedsprogskompetencer. Jobopslagsanalysen viser endeligt, at efterspørgslen efter fremmed-

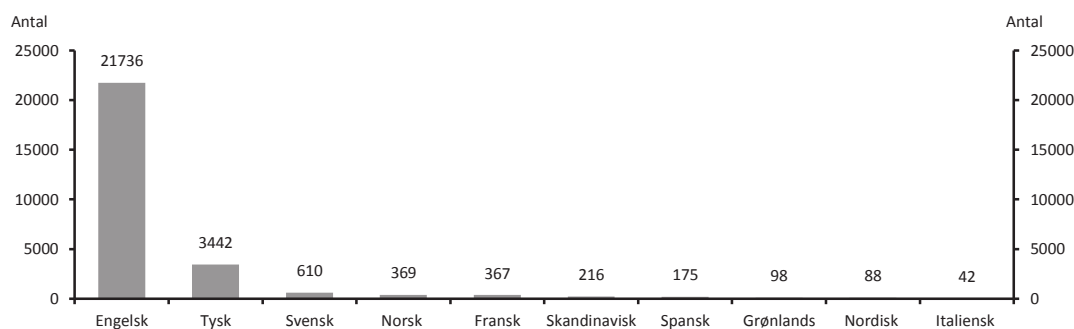
sprogskompetencer i 2015 var størst i den private sektor, hvor der blev efterspurgt fremmedsprogskompetencer i ca. 16 pct. af alle jobopslag, mens det samme tal for den offentlige sektor var godt 8 pct.

Engelsk, tysk og nordiske sprog efterspørges i størst omfang

Engelskkompetencer efterspørges i 87 pct. af de jobopslag, hvor der eksplicit efterspørges andre sprogkompetencer end dansk, og engelsk er dermed ikke overraskende det mest efterspurgte fremmedsprog i danske jobopslag. Samme billede gør sig gældende for de jobopslag, der er formuleret på et andet sprog end dansk, hvor flest er formuleret på engelsk. Foruden fremmedsprogkompetence i engelsk efterspørges også tysk og nordiske sprog samt i mindre grad fransk og spansk.

Figur 7.1

De ti mest efterspurgte sprogkompetencer i danske jobopslag i 2015

Anm.: Den efterspurgte sprogkompetence er identificeret ud fra det faktiske ordvalg i jobopslaget. Det gælder, at der i nogle jobopslag er efterspurgt flere sprog.

Kilde: Beregninger foretaget af Højbjerg Brauer Schultz på baggrund af Højbjerg Brauer Schultz jobindex database. Analysen er bestilt af Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Dansk Industris undersøgelse af virksomhedernes behov for fremmedsprogskompetencer viser i tråd med overstående figur, at det særligt er engelsk, tysk, de nordiske sprog samt i en vis grad fransk og spansk, der efterspørges på det danske arbejdsmarked. Foruden ovennævnte sprog peger en række virksomheder på, at også kinesisk forventes at blive et efterspurgt sprog i de kommende år, da danske virksomheder ser et stort økonomisk potentiale i det kinesiske marked. Det bakkes op af FN's demografiske prognose fra 2015, som viser, at Kinas befolkning forventes at stige massivt i de kommende år (World Population Prospects, United Nations, Revision 2015).

Selvom der i Danmark i de senere år har været en stigende tendens til at se engelskkompetencer som tilstrækkelige for at klare sig sprogligt i en globaliseret verden, tyder både den demografiske udvikling, nye politiske magtstrukturer og fremtidens vækstprognoser på, at der også i fremtiden vil være behov for sproglig mangfoldighed, og at engelsk alene ikke er nok. Kendskab til andre landes sprog og kultur kan – udover at udvide vores horisont – give økonomiske og politiske

fordele. Forskellige sprog giver adgang til forskellig viden og muliggør nye samarbejdsrelationer, der kan bidrage til at åbne døre til flere eksportmarkeder.

De sproglige kompetencer må ikke gå tabt

Studerende på de videregående uddannelser skal kunne vedligeholde og bygge videre på de sprogkompetencer, som de har opbygget gennem grundskolen og ungdomsuddannelserne. Kun få studerende vælger dog at beskæftige sig med fremmedsprog som en del af deres uddannelse med undtagelse af engelsk. På flere videregående uddannelsesinstitutioner eksisterer der ikke sprogtilbud til studerende uden for sproguddannelserne, og dermed risikerer en sproglig ressource at gå tabt.

Der findes i dag ikke tal for hvor mange studerende på ikke-sproguddannelser, der som en del af deres studie læser og skriver på et andet sprog end dansk. På de fleste universitetsuddannelser er engelske tekster del af pensum, ligesom undervisningen eller dele heraf foregår på engelsk, men derudover er indtrykket, at fremmedsprog sjældent indgår som en integreret del af undervisningen på de videregående uddannelser. Hvis fremmedsprog i højere grad integreres i et bredere udsnit af de videregående uddannelser, vil en større andel af fremtidens arbejdsstyrke opnå solide sprogkompetencer som tillægskompetence til andre kernefagligheder. Derudover vil bedre sprogkundskaber allerede på studiet åbne for nye datakilder og faglitterære tekster samt gøre det lettere for de studerende at tage på udvekslings- og praktikophold i udlandet.

Gode muligheder for efteruddannelse i fremmedsprog

Voksen- og efteruddannelsessystemet spiller en central rolle, hvis den danske arbejdsstyrke skal udvikle relevante fremmedsprogskompetencer. Når erhvervslivet efterspørger medarbejdere med fremmedsprog som tillægskompetence til andre kernefagligheder er det vigtigt, at der eksisterer et tidssvarende udbud af voksen- og efteruddannelse inden for fremmedsprog.

I forbindelse med folkeskolereformen blev der afsat 1 mia. kr. fra 2014 til 2020 til finansiering af kommunernes deltagerbetaling til kompetenceudvikling af lærere og pædagoger inden for bl.a. undervisningsfagene, herunder sprogfagene. Initiativet styrker efteruddannelse for sproglærere, men der mangler et overblik over, hvilke voksen- og efteruddannelsesmuligheder der udbydes til medarbejdere, der ikke tidligere har studeret fremmedsprog og som ønsker at supplere deres kernefaglighed med bedre sprogkompetencer.

Initiativer:

- Uddannelses- og Forskningsministeriet vil igangsætte en kortlægning af efteruddannelsesmulighederne inden for fremmedsprog. Kortlægningen skal skabe overblik over, om eksisterende tilbud matcher arbejdsmarkedets behov for fremmedsprogskompetencer.

- Det nationale center for fremmedsprog får til opgave at understøtte, at studerende på de videregående uddannelser har mulighed for at vedligeholde og bygge videre på de sprogkompetencer, som de har opbygget gennem grundskolen og ungdomsuddannelserne, herunder særligt engelsk-, tysk- og franskkompetencer. Centret skal udvikle og evt. sammen med institutionerne gennemføre sprogtilbud til studerende, hvis kernefaglighed ikke er sprog. Det skal ske med henblik på at understøtte, at flere studerende kan beherske fremmedsprog som til lægskompetence til andre kernefagligheder. Centret skal også indsamle og formidle viden om, hvordan fremmedsprog kan integreres i studerendes kernefaglighed på de videregående uddannelser.

- De videregående uddannelsesinstitutioner opfordres til at udarbejde lokale sprogstrategier med angivelse af, hvordan der prioriteres og arbejdes med fremmedsprog på uddannelsesinstitutionen, herunder hvordan fremmedsprog integreres i de studerendes kernefagligheder. Det nationale center for fremmedsprog skal bidrage til udviklingen af sprogstrategierne.

8. Sproguddannelser af høj kvalitet og undervisere til hele Danmark

Inden for en række brancher er der brug for dygtige sproguddannede kandidater, der har et eller flere fremmedsprog som deres specialistkompetence. Det gælder både i den offentlige og private sektor. I en årrække er der dog blevet uddannet for mange kandidater fra universiteternes sproguddannelser set i forhold til efterspørgslen på arbejdsmarkedet, og sprogspecialisternes arbejdsmarkeder har samtidig ændret karakter i et tempo, hvor uddannelserne ikke er fulgt med. Det har ført til høj ledighed blandt nyuddannede fra mange af sproguddannelserne. Samtidig er uddannelserne udfordret af faldende førsteprioritetssøgning og et højt frafald. På læreruddannelsen er der generelt få studerende, der vælger tysk og fransk som undervisningsfag, og flere professionshøjskoler udbyder ikke franskundervisning, hvilket på sigt vil få konsekvenser for fremtidens lærerdækning.

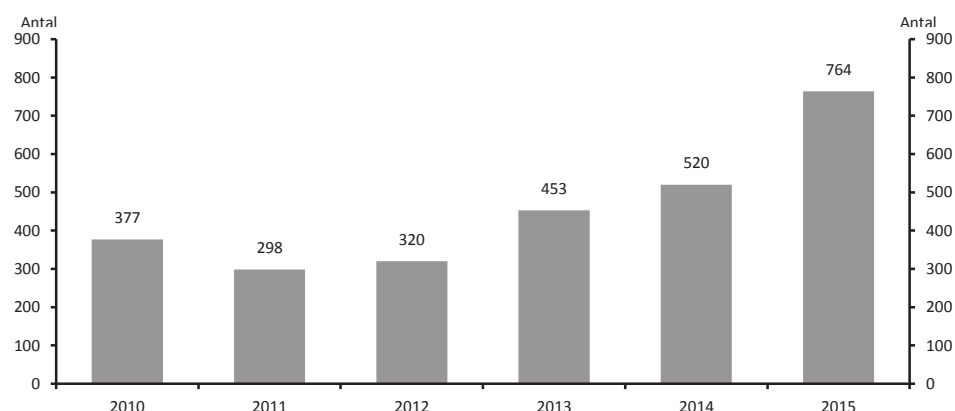
For at understøtte, at der uddannes et passende antal dygtige sprogspecialister til fremtidens arbejdsmarked, er der brug for fagligt stærke sproguddannelser, der tiltrækker dygtige studerende og uddanner det rette antal kandidater.

Styrket sammenhæng med arbejdsmarkedets efterspørgsel

Ifølge jobopslagsanalysen fra 2016 foretaget for Uddannelses- og Forskningsministeriets har der siden 2011 været en lille stigning i virksomhedernes efterspørgsel efter kandidater med specialiserede sprogkompetencer. Antallet af jobopslag, der efterspurgte sprogspecialister, steg i perioden 2011 til 2015 fra 298 jobopslag til 764 jobopslag. Dette udgør - trods stigningen på mere end 100 pct. - fortsat kun 0,4 pct. af alle jobopslag i Danmark i 2015. Det skal understreges, at mange stillinger aldrig slås op, hvorfor tallene skal læses med forbehold.

Figur 8.1

Antal jobopslag, hvor der efterspørges en sprogspecialist, 2010 - 2015

Anm.: Analysen dækker: 1) personer med en sproguddannelse og 2) personer med en jobfunktion relateret til fremmedsprog.

Kilde: Beregninger foretaget af Højbjerg Brauer Schultz på baggrund af Højbjerg Brauer Schultz jobindex database. Analysen er bestilt af Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Trods stigningen i efterspørgslen efter sprogspecialister har den generelle ledighed for nyuddannede sprogkandidater været systematisk højere end ledigheden blandt nyuddannede fra de videregående uddannelser generelt. Det gælder med enkelte undtagelser både for de erhvervsproglige og kultursproglige kandidater. For sprogkandidater, som afsluttede deres uddannelse i 2013, var omtrent hver femte kandidat ikke i beskæftigelse i det andet år efter afsluttet uddannelse. Det tyder således på, at der på en række sproguddannelser uddannes for mange kandidater men også, at indholdet i sproguddannelserne ikke matcher de kompetencer, som efterspørges på arbejdsmarkedet. Sproguddannelserne har således en opgave med at udvikle sig indholds- og kvalitetsmæssigt, så der skabes en større sammenhæng mellem de kompetencer, sprogkandidaterne klædes på med, og de kompetencer, som arbejdsmarkedet efterspørger.

For kultursprogene ser det imidlertid ud til, at der er en positiv udvikling i gang. Ledigheden er således faldet for kandidater, som afsluttede deres uddannelse i 2014. Det gælder i særdeleshed for tysk- og franskkandidater, hvor ledigheden er faldet til henholdsvis 7 pct. for kandidater i tysk og 9 pct. for kandidater i fransk. Ledigheden for de nyuddannede erhvervsproglige kandidater er fortsat høj.

Tabel 8.1

Ledigheden for nyuddannede sprogkandidater i procent, 2012 - 2014

	2012	2013	2014
Erhvervsprog	20,9 pct.	18,6 pct.	18,7 pct.
Kultursprog	18,2 pct.	20,2 pct.	14,9 pct.

Anm.: Ledigheden måles i 4.-7. kvartal efter endt uddannelse.

Kilde: Beregninger foretaget af Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

For at imødekomme udfordringen med høj ledighed blandt nyuddannede kandidater, har regeringen videreført det loft, som blev indført i 2014 for optaget på videregående uddannelser med systematisk høj ledighed. Det betyder, at sproguddannelserne på universiteterne er dimensionerede. Dimensioneringen skal understøtte en bedre sammenhæng mellem optaget på sproguddannelserne og sprogkandidaternes efterfølgende beskæftigelsesmuligheder.

Dygtige studerende på sproguddannelserne

De sprogkandidater der uddannes skal være klædt på til at levere ydelser af høj kvalitet på arbejdsmarkedet. Det kræver, at sproguddannelserne formår at tiltrække dygtige studerende, og at uddannelserne er af høj kvalitet, så kandidaterne opnår fagligt stærke profiler. Førsteprioritetsansøgningen til sproguddannelserne har imidlertid været faldende i en årrække. I 2013 søgte 4.674 personer optag på en universitetsbacheloruddannelse inden for sprog, mens søgningen i 2017 var faldet til 3.561. I samme periode har den samlede søgning til de videregående uddannelser generelt været stigende.

Universiteterne er også udfordret i forhold til at fastholde de studerende, der optages på sproguddannelserne. I 2016 faldt hver fjerde studerende, der påbegyndte en sproguddannelse, fra inden for det første studieår. Det er en større andel end frafaldet på bacheloruddannelserne generelt. For mange sproguddannelser har den faldende søgning og det store frafald betydet, at de faglige sprogmiljøer har været svære at opretholde. Udviklingen skal vendes, så sproguddannelserne bliver eftertragtede uddannelser, der formår at tiltrække og fastholde dygtige studerende, som kan finde beskæftigelse, når de har afsluttet deres uddannelse.

Flere lærerstuderende med tysk og fransk som undervisningsfag

På læreruddannelserne er der generelt få studerende, der vælger tysk og fransk som undervisningsfag. Tysk og fransk er således blandt de tre mindst valgte undervisningsfag blandt lærerstuderende. Værst står det til med fransk, hvor mindre end 20 studerende påbegyndte faget i 2015/2016.

Tysk som undervisningsfag er oprettet bredt på professionshøjskolernes læreruddannelser, mens fransk som undervisningsfag udbydes geografisk skævt. I 2017 til 2019 forventes Professionshøjskolerne UC SYD, UCL og Metropol ikke at udbyde fransk som undervisningsfag på deres læreruddannelser. Det betyder, at fransk ikke udbydes i Region Syddanmark, hvilket kan få konsekvenser for den fremtidige forsyning af fransklærere til grundskolerne i regionen.

På læreruddannelserne er der også brug for fokus på kvaliteten af sprogundervisningen. Med reformen af læreruddannelsen fra 2012 blev der indført en norm om tre undervisningsfag, men med mulighed for at udbyde specialiseringsprofiler, hvor den lærerstuderende kun skal have to undervisningsfag. Lærerstuderende med undervisningsfag i fremmedsprog kan have behov for

mere tid til sproglig fordybelse, og derfor fik professionshøjskolerne mulighed for at udbyde sprogprofiler, hvor studerende kun har to undervisningsfag i f.eks. dansk og tysk. Muligheden for at udbyde specialiseringsprofiler blev tilrettelagt bl.a. for at styrke det faglige niveau i f.eks. fremmedsprog eller naturfag, herunder at give de lærerstuderende bedre mulighed for at udvikle deres sproglige færdigheder og opnå det nødvendige faglige og sprogdidaktiske niveau. I modsætning til naturfagsområdet, hvor flere professionshøjskoler har oprettet særlige proffillinjer, har professionshøjskolerne ikke udnyttet muligheden for at lave særlig tilrettelagte sprogprofiler på læreruddannelsen.

Reformen lagde også op til, at lærerstuderende i øget omfang skulle tage et udlandsophold for bl.a. at styrke de studerendes fremmedsprogskompetencer. De lærerstuderende har kun i begrænset omfang udnyttet mulighederne for at gennemføre en del af deres uddannelse i udlandet.

Initiativer:

- Der etableres et femårigt friuddannelsesforsøg for læreruddannelsernes fremmedsprogfag og universiteternes sproguddannelser med henblik på at styrke kvaliteten. Sprog miljøerne har efterspurgt bredere rammer til at udfolde nye tiltag, der kan understøtte højere kvalitet, styrkede fagmiljøer og bedre samarbejder på tværs af sproguddannelserne. Med friuddannelsesforsøget får sproguddannelserne videre rammer for at iværksætte tiltag og afprøve nye idéer, der f.eks. kan imødegå universitetsuddannelsens udfordringer med højt frafald og en for svag overgang fra uddannelse til beskæftigelse. På læreruddannelsens fremmedsprogfag er målet dels at understøtte den fremtidige forsyning af sproglærere til grundskolen via udbud i hele landet af tysk og fransk på læreruddannelsen og dels at øge kvalitet og faglighed i sprogfagene. Sproguddannelserne kan efter ansøgning til Uddannelses- og Forskningsministeriet blive undtaget fra statslige regler, der regulerer både sproguddannelsernes rammer og indhold. Det kan f.eks. være tilpasninger i retskravet i tilfælde, hvor det af faglige hensyn vurderes, at det kan styrke kvaliteten af den studerendes faglige udbytte eller særlige fagkombinationer, samarbejder og forløb uden forudgående akkreditering.
- Det nye nationale center for fremmedsprog får til opgave at bidrage til at løfte kvaliteten af sprogundervisningen på de videregående sproguddannelser gennem indsamling og formidling af viden om god sprogundervisning. Centret skal arbejde tæt sammen med relevante parter på de videregående sproguddannelser og bistå arbejdet med at implementere ny viden til praksis. Centret får derudover til opgave at følge op på, hvordan professionshøjskolerne i højere grad kan anvende de muligheder for at styrke sprogundervisningen, som blev etableret med læreruddannelsen fra 2012.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet vil gå i dialog med professionshøjskolerne om mulige initiativer for at udbyde fransk i alle regioner. Dialogen skal understøtte, at der også fremadrettet er dygtige fransklærere, der kan undervise i grundskolen i hele landet.

9. Opretholdelse af små sprog- og områdestudier

I de senere år har universiteterne nedlagt en række små sprogfag. I dag er der derfor en mindre mangfoldighed blandt de uddannelser, som beskæftiger sig med fremmedsprog og kulturstudier, end det tidligere var tilfældet. På den ene side er det naturligt, at uddannelsesudbuddet ændrer sig over tid i takt med, at det omgivende samfund ændrer sig, og at institutionerne må tage konsekvensen af faldende søgning og udfordringer med kvaliteten af uddannelserne. På den anden side er det afgørende, at beslutninger om at bevare eller nedlægge små fag sker på det bedst mulige faglige grundlag. Når et fag først er nedlagt, kræver det mange ressourcer at genetablere både uddannelsen og forskningsmiljøet.

På de danske universiteter er der en række små fag, som med deres fokus på fremmede sprog og kulturer er vigtige nøgler til at forstå verden omkring os og understøtte globalt udsyn. Det kan være klassisk filologi, der har en særlig dannelsesmæssig betydning for hele Europa, og som er udgangspunktet for at forstå vores fælles historie samt politiske og filosofiske tradition, eller eskimologi som har en særlig betydning for Danmark og rigsfællesskabets historie.

De små fag er ofte udfordrede, da studenteroptaget er småt, og uddannelses- og forskningsmiljøerne er små. Universiteterne får på nuværende tidspunkt en økonomisk håndsrækning til at understøtte opretholdelse af små fag, som varetager en særlig national interesse. Tilskuddet gør det ikke alene, og det er afgørende, at også uddannelsesinstitutionerne tager ansvar for at understøtte et fortsat udbud af disse fag, herunder at finde en fornuftig arbejdsdeling, så flere af de små fag koncentrerer på én institution, så det faglige miljø styrkes bedst muligt.

Særlig økonomisk støtte til små fag på universiteterne

Den såkaldte småfagsordning har eksisteret siden 1980'erne. Ordningen giver et økonomisk tilskud, oveni det almindelige taxametertilskud, til små fag, der varetager en særlig national interesse. De små fag, der modtager tilskuddet, er indstillet af universiteterne, og det er et krav, at fagene kun udbydes ét sted i landet med mindre det af faglige hensyn vurderes, at faget kan udbydes på flere institutioner. Puljen til småfagsordningen er på nuværende tidspunkt 17,6 mio. kr. årligt og fordeles ligeligt mellem fagene, der i dag indgår i ordningen. Københavns Universitet, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet modtager tilskud fra småfagsordningen.

Tabel 9.1

Fag på småfagsordningen i perioden 2012 - 2017

Københavns Universitet	Aarhus Universitet	Syddansk Universitet
Eskimologi	Brasiliansk-portugisisk	Oldtidskundskab
Finsk	Klassisk filologi	
Hebraisk	Moderne indisk	
Koreansk	Bosnisk/Serbisk/Kroatisk	
Nærorientalsk		
Old- og middelindisk (indologi)		
Persisk		
Sydøstasiatisk		
Tibetansk		

Nytænkning af småfagsordningen

Småfagsordningen evalueres hvert tredje år og er senest blevet evalueret i foråret 2017. Evalueringen viste bl.a., at en række fag på ordningen er blevet nedlagt trods det ekstra småfagstilskud. Derudover viste evalueringen, at universiteterne ikke i tilstrækkelig grad har koordineret og samarbejdet om de tilbageværende udbud. Eksempelvis er der fag på ordningen, der trods forskellige uddannelses titler har et stort overlap i forhold til uddannelsernes indhold. Evalueringen peger i retning af, at småfagsordningen skal nytænkes, så formålet med ordningen i højere grad understøttes. Samtidig er der behov for en mere gennemsigtig og strategisk vurdering af, hvad der gør nogle fag særlig bevaringsværdige.

Initiativer:

- Der nedsættes et småfagsråd bestående af repræsentanter fra universiteterne, relevante ministerier, kulturinstitutioner og erhvervslivet. Småfagsrådet skal nytænke småfagsordningen, herunder hvordan formålet med ordningen i højere grad understøttes. Småfagsrådet skal rådgive ministeren om, hvilke fag der skal indgå i småfagsordningen og dermed modtage et ekstra økonomisk tilskud.

10. Dygtige oversættere til danske virksomheder og tolke til EU-institutionerne

Jobopslagsanalysen fra 2016 foretaget for Uddannelses- og Forskningsministeriet viser, at tolke, oversættere og translatører er den gruppe af sprogspecialister, der er størst efterspørgsel efter i Danmark. Efterspørgslen kommer overvejende fra tolke- og/eller oversættelsesbureauer i den private sektor, men også i den offentlige sektor efterspørges tolke til bl.a. rets- og sundhedsvæsenet.

EU's tolketjeneste har over en årrække givet udtryk for, at de oplever stadig større problemer med at rekruttere tolke og levere dansk tolkning til EU-institutionerne. Antallet af EU-akkrediterede danske tolke har gennem de seneste år været støt faldende, og det forventes, at en tredjedel af de nuværende fastansatte tolke vil gå på pension inden for de næste år. Samtidig er mange freelancetolke gået på pension og står derfor ikke længere til rådighed for EU's tolketjeneste. Udviklingen peger således i retning af, at EU's institutioner vil opleve en kritisk mangel på danske tolke inden for de næste år. Dansk tolkning i EU er en forudsætning for, at danske repræsentanter i EU kan indgå i forhandlinger mv. på lige fod med repræsentanter fra de øvrige EU-lande, da dansk tolkning bl.a. muliggør kommunikation mellem deltagere i møder og formidling af vigtige dagsordner til offentligheden.

Dansk tolkning i EU kan kun lade sig gøre, hvis Danmark uddanner et tilstrækkeligt antal konferencetolke. Uddannelsen til konferencetolk blev sidst udbudt på Copenhagen Business School i 2010, og fagmiljøet er siden blevet nedlagt. Aarhus Universitet har en tolke- og translatørspecialisering på deres kandidatuddannelse i erhvervsprog og international erhvervskommunikation, men derudover eksisterer der ikke et tolke- og translatørfagligt uddannelsesmiljø på de videregående uddannelser.

Initiativer:

- Der bevilges 1 mio. kr. til et uddannelsesudbud i konferencetolkning på Aarhus Universitet. Formålet med overbygningsuddannelsen er at uddanne konferencetolke, der kan varetage højt specialiserede tolkeopgaver i især EU's institutioner, men også i forbindelse med den danske stats og dansk erhvervslivs øvrige internationale aktiviteter.

- Der har ikke tidligere været tradition for at tænke tolke- og translatørmiljøet ind i småfagsordningen, men regeringen vil bede det nye småfagsråd om at finde en model, hvor tolke- og translatørmiljøet fremadrettet kan indgå i småfagsordningen med henblik på at understøtte opretholdelse af et tolkemiljø i Danmark.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet ønsker at følge udviklingen i forhold til EU's udfordringer med at rekruttere og levere dansk tolkning til EU-institutionerne. Ministeriet vil invitere EU's tolketjeneste til et årligt dialogmøde med henblik på at drøfte status, udfordringer og løsninger i forhold til rekruttering og levering af dansk tolkning til EU-institutionerne, herunder om der er tilstrækkeligt med kvalificerede ansøgere til den nye overbygningsuddannelse i konferencetolkning.

2016/17:28

November 2017

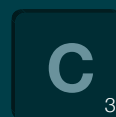
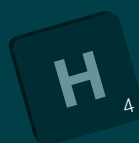
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf.: +45 33 92 50 00
E-mail: uvm@uvm.dk

Uddannelses- og Forskningsministeriet
Børsgade 4
1215 København K
Tlf.: +45 33 92 97 00
E-mail: ufm@ufm.dk

ISBN 978-87-93422-81-0 (pdf version)
ISBN 978-87-93422-72-8 (trykt version)

Design, omslag: e-Types

Publikationen kan hentes på
www.uvm.dk / www.ufm.dk

Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf.: +45 33 92 50 00

Uddannelses- og Forskningsministeriet
Børsgade 4
1215 København K
Tlf.: +45 33 92 97 00

